

που άγνείται τους κλονισμούς της πραγματικότητας και τό υπαρκτάκό άλλος, την αδυναμία και τη διάθεση συνδεδεμένες με μιάν άτομική ήθική που τίς οδηγεί στην Υτέριστη Ψυχή και σε μιάν άναζήτηση της βαθύτερης ύπστασης του ανθρώπου, της βεΐνης. Και, για νά έπιταχέψουμε στον υπεργραμμικό του ύπό εξέταση δοκιμίου, ό ποιητής στέκεται σ' ένα «ιδεατό ύψος», άπό όπου θεωρεί τόν «δοκιμώνα» του, την Ψυχή του, που «άνανυακάται στο άξιωμακό δημιούργημα» του¹⁰. Είναι άπρεσβεσμένος από ποσοτικές δεσμεύσεις, κι έτσι έχει τη δυνατότητα νά άρει νίσει τόν οργανικό κόσμο, τή φύση, και νά μετατάξει την ένεργεια και τό σφρόγγος της στο έπίπεδο τών ιδεατών πραγμάτων. Κι έτσι, τό καθάρο φαινόμενο, ή άπόηής και όλοζώντανη έντύπωση γίνονται σύμβολα και μεταφορές – και ή φαινομενολογία μπαίνει στην άμερικανική λογοτεχνία.

Ο Waegner πιστεύει ότι αυτή ή έκρηξη αίσιοδοξίας στον υπεργραμμικό του «Ποιητή» οφείλεται σε βιολογικά αίτια:

«Ο Emerson άνέπτυξε τόν υπεργραμμικό του ώς διεξοδό από την χρήση που τερνούσε σχετικά με ποσοτικά μέτρα και με την άκαλία της πίστης του στη Βίβλο και τόν ιστορικό χριστιανισμό, όπως τόν είχε αυτός κατανοήσει. Ο «Ισλαμισμός», όπως συνήθιζε άρτά νά τόν νομιάζει, ήταν ένας τρόπος για νά έσωνθεί νόημα έννευ στη ζωή του, σε μιάν έποχή που φαινόταν νά σπείρειτα νοήματος [...] Και, όπως έγραφε στον «Υπεργραμμικό» του, ήταν μιάν έπανάσταση τών νέων ένάντια στη θρησκευτική έξουσία του παλαιόχρονος, έννομίματι ότι μιός νέος θρησκείας, άλλά μιός θρησκείας βαθύτερης και άληθινότερης. Όλες οι ύπόλοιπες πλεονές του –οικονομικές, πολιτικές, λογοτεχνικές– πήγασαν άπό αυτό τόν κεντρικό πυλώνα έπιδίωξης. Μέ τό λόγο του Emerson, υπεργραμμικός είναι ή φυσική κατάληξη της Πίστης σε «καίρους ένωπικών κι έπιρροεματοποιήσης» – δηλαδή σε μιάν κοινότητα που άνακαλιπτεται σπυγγή, όρθολογιστική, ήθικολογική και όφελιμιστική, σε μιάν κοινότητα που διακήρυττε την πίστη, αλλά στην πραγματικότητα τί σπείρειτο [...] Όπως τό έννοησε ό Emerson, ό υπεργραμμικός θά ταν δικαιότερο νά κατηγορηθεί για «Σταουρνάδια ή περίσσια πίστη».¹¹

Αυτή ή περίσσια πίστης του Emerson στην Υτέριστη Ψυχή, τή φύση και την ποιητική έπιρροή εξισορροπεί τούς «καίρους ένωπικών κι έπιρροεματοποιήσης» που βρίσκει, και γίνεται ή κεντρική ιδέα του «Ποιητή» του.

10. Βλ. τ. 2., σ. 322.

11. Waegner 1984, σσ. 98-99.

«Ο ΠΟΙΗΤΗΣ.

6.2. 'Η Κεντρική Ίδέα του «Ποιητή»

Τράπεζες και έμπορία, έφημερίδες και κόμματα, Μεθοδισμός και Οικουμενισμός έν' έπιταχέει άνεγκρέφάδες διαδικασίες για άνεγκρέφάδες παραλήψεις, και βασιλεύονται στα τόια θεμέλια όπως και ή θεμιστική πόλη της Τροίας, ή τό μινυείο τών Δελφών, που μιγατα τά κάλυψε κάποτε ή σποδός της Ίστορίας.¹²

Αυτές οι άπόδες άφήνων νά φανεί μιάν λοχία άνεύσεως του άνθρωπάτου κέντρου έπιμέρους ενός άνθρώπου που ποσοπεί νά έπιββαθεί στα άκείνα έός μικροαστικού, συμβατικού και θρησκώληπτου τόπου. Και, μέσα στα Σταουρνάδια του Ισλαμισμού του, ό άνθρώπος αυτός μορφώνει ένα ενδύτερο πλαίσιο άναφορές για τόν ιδεώδη ποιητή του. Το πλαίσιο τούτο διαγράφεται από μιάν ούλοσαστική κελτική της άμερικανικής κοινοτήτας και από την προσκίθεα άνεύσεως μιός καινούργιας βίσης για αυτήν – άναζήτηση που έπιτελείται τυπώχονα μιάν άάθηση άποσυχίας, αλλά και προσοχής. Κατ' αυτό τόν τρόπο, υπεργράμνει την έννοια του τοπικισμού, για νά διατηνώσει έναν έθνικισμό που χρείάζεται την έκφραση του ποιητή.

Τό πολιτικό γουρφέρι, οι επροφείες του ματάκωνοι, οι κομπίνες μας, τό ζήτημα τών Νέγγρον και τών Ίνδιάνων, οι καιρησιολογίες και ή έσοφοβία μας, τά έσοκαίματα τών άλητών και ή μικροψυχία τών ενυπόδηπτων άστών, οι συνολάρες προς βορράν, οι προς νότον φυτείες, ή εκκαθήραση τών προς δυοιάς παροχών, τό Όεργον, τό Τέξας, είναι θέματα που περιμένουν τόν έπικό ποιητή ή τόν μυθιστοριογράφο τούς Άνοσιφβόλιος ή Άμερική είναι ένα πόλημα ένώπιον τών όφθαλμών μας.¹³

Είν' έμφανές ότι στο νοι του Άμερικανού Emerson ή άπόδοση της πραγματικότητας έχει γίνει συνώνυμη με τόν έορτασμό του όδύματος για μιάν νέα χώρα, την Άμερική, που ή περιέργια νεογική άνέρεση της ζωής της, ή ενεργητικότητα, ή ποιηλία και ή άποδοτικότητα του πληθυσμού της και, πάνω άπό όλα, τό μέγεθος της, κάνουν τόν ύπόλοιπο κόσμο νά έκτοπίζεται στα περιθώριά της. 'Η άναζήτονη πρστασιακή έπιρροή του ποιητή Έκίλινς ή κατ'άσασση της άμφοισβή της σης και της άνησυχίας για τή σύλληψη στον ιδεώδη ποιητή, ως ίδρυτή, διαμορφωτή κι έκφραστή της «άμερικανικής έπιρροής», άποτελεί την άληθινή φύση του έμεροσινικού άμερικανισμού και την κεντρική ιδέα του δοκιμίου.

¹² Αν δέν διατίστωνα αυτόν τόν έξοχο συνδυσασμό προσόντων που διαθέτουν οι συμπολίτες μου, έλάχιστη άξία θά είχε τό νά συστήσω σ' έναν ποιητή νά διαβάσει

12. Βλ. τ. 2., σ. 332.

13. Ό.π., σσ. 332-33.

πότε-πότε την ἀνοδογία τοῦ Chalmers [...] Ὅταν ὁμως ἀναφέρομαι στὸν ἰδιώτη ποιητὴ (ποῦ θὰ συγγραφοῦναι ὁδες τῆς χαρτισματικῆς ἰδιότητος), ἐκεῖ θὰ συναντήσουμε δυσκολίες, ἀκόμα καὶ στὸν Μιλτὸν καὶ στὸν Όμηρο.¹⁴

Τὸ 1840, τὸ κοινὸ ποῦ ἔκρινε τὶς διαλέξεις του καὶ οἱ ἀνωγειώστες του ἦσαν Ἄμερικανοὶ καὶ ὄχι Ἄγγλοι. μερικὸι τους ἦσαν συγγραφεῖς καὶ κριτικοὶ, θεολογοὶ καὶ ὁμοῦ ἐκπαιδευτοὶ τους ἀνεπαρκεῖς στὰ λογοτεχνικὰ θέματα λόγου τῆς ἐλευθέρως μιᾶς παράδοσης. Ἔτσι, ὅταν ὁ Emerson ἀπορρίπτεται ἀπὸ τὸ ὄραμά τους, ἀποδίδοντας στὸν Πολιτὴ του ὁδες τῆς «χαρτισματικῆς ἰδιότητος», ποῦ βεβαίως συνοψίζονται στὴν ποιητικὴ ἔμπνευση, στὴ φωνητικὴ καὶ ποῦ διαπνέει τὴν ἀληθινὴ ποιότητα καὶ στὴν ἀναλογιστικὴ τῆς γλώσσας μετὰ τῆς συναρπαστικῆς ἀρτυρωτικῆς χρήσης τοῦ συμβολισμοῦ.

6.3. Γλώσσα καὶ Συμβολισμός

Ὅπως ἔχει ἤδη ἀναφερθεῖ, μὰ ἀπὸ τῆς ἀπερηγίας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Emerson εἶναι ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἀναγνωριστοῦ τοῦ ἀδιεξήτου στὴν κοινότητα του, ποῦ ἀφελόταν κατὰ ἓνα μετὰ ἓνα ἐπὶ τὴν χρήση τῆς γλώσσας. Ἡ λαχρὰ του γιὰ ἐκφραστικὴ ἀριστεία, γιὰ τὴν συγκεκριμένη καταγραφή ἀιδήσεων καὶ διασηφίσεων εἶναι ἐπιγούσα καὶ ἀναγκαία. Ἡ διερευνητικὴ του πίστη στὸ δυναμικὸ τοῦ ἰδιώτου ποίη-τῆ, καθὼς καὶ ἡ μεταμόρφωσις τοῦ κόσμου, ἔκανε πᾶς δυνατὸ καὶ ἀτακτικὸ τὸ ὄραμά του. Ἡ νέα γλώσσα ἄφαικε νὰ εἶναι πρωτοτυπία, ἀνεξάρτητη, ἀκριβής, συγκεκριμένη, ἀπλή, γλιτωμένη ἀπὸ γόλο τοῦ πνεύματος, ὅπως διακηρύσσει καὶ τὸ σχετικὸ Κεφάλαιο («Γλώσσα») στὴ *Φύση*:

Μιά τέτη φράση καὶ ποῦ ἡ φύσις θέτει στὴν ὑπερβολὴ τοῦ ἀνορθοῦ εἶναι ἡ Γλώσσα. Ἡ φύσις εἶναι τὸ ὄχημα τῆς σκέψης μετὰ τὴν διὰ τὴν καὶ τερπὴν σημασία.
1. Οἱ λέξεις εἶναι κωδικοὶ τῶν φυσικῶν φαινομένων.
2. Τὰ συγκεκριμένα φυσικὰ φαινόμενα εἶναι συμβολισμοὶ συγκεκριμένων πνευματικῶν φαινομένων.
3. Ἡ φύσις εἶναι σύμβολο τοῦ πνεύματος.¹⁵

Κατὰ τὸν Ταυώη, ὁ λόγος αὐτοῦ τοῦ Emerson ἔγκειται στὸ ὅτι:

ἡ γλώσσα δημιουργήθηκε ἀκριβὰ γιὰ ν' ἀναπαράσχει σέ φυσικὰ (ἐπιτὴ) γεγονότα, ποῦ στὴν ἀεχέλιον καταστάσι τους λαογίονται ὁμόνομα καὶ μετὰ ἀναλογιστικῆς πνευ-

14. Ὁ.π., σ. 333.

15. Ὁ.π., σ. 45.

ματικῆς λατρυγίας [...] Καί, μέσω τῆς θεωρίας του γιὰ τὴ γλώσσα, διακρίνεται ἓνα εἶδος κοινῆς λογικῆς μετὰ τὴν ἔμπειρία καὶ τὴν ἔμπειρία γι' ἀπόληξη.¹⁶

Ἐδῶ ἔχουμε πρῶτοντος ἀναφορά στὴ ἐπιτομὴ τοῦ ἐπεσονικοῦ συμβολισμοῦ ποῦ θὰ βρεῖ πληρεστερῆ ἀντιπῆξη στὸν «Ποιητὴ». Στὸ μετὰξί, συνεχίζοντας ὁ Emerson στὴ *Φύση*, γιὰ νὰ ἀιολογήσει τὴν ἀνακαίωσις τῆς γλώσσας μετὰ τῶν συμβόλων, ἀναφέρεται πρῶτα στὰ αἴτια τῆς φθορᾶς τῆς:

Ἡ διαφθορὰ τοῦ ἠθροῦ συνοδεύεται ἀπὸ τὴ φθορὰ τῆς γλώσσας [...] δὲ δημιουργοῦνται πᾶ νέα ὄραμα, καὶ οἱ παλιεῖ λέξεις διασπρπονται γιὰ νὰ διαπρποσῶν ἔνοιες ποῦ δὲν εἶναι αὐτῆς ποῦ ἦταν.¹⁷

Στὴ *Φύση* ἔχουμε τὴ «θέσι» ἀπόφασις τῆς γλώσσας: Ὁ Emerson κρίνει ὅτι τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ τὴν τελεία ἀπόφασις τῆς γλώσσας γίνεται μετὰ τὴν ἀποφθορὰ τῆς Ἡ ἀόσι, βέβαια, στὸ συνεπαρμένο ἀδιέδοδο δίνεται στὸν «Ποιητὴ», μετὰ τὴν ἀπόφασις τοῦ ποιητῆ στὰ σύμβολα, λόγου τοῦ συμβολικοῦ χαρακτῆρα ὁλων τῶν ἀνακειμένων. Πολυαίτες δυνατῆτες ἀναφάνονται, καθὼς καὶ μὰ νέα ἠθική ἢ πρῶτοντος γλώσσα τοῦ ἀνορθοῦ, ἡ γλώσσα τῆς μεταφθορᾶς καὶ τῆς ἐμπνευσις, ἐκδιμβάνεται ὡς θρησκευτικὸ μυστήριον.

Τὸ νὰ μαρτυρεῖ νὰ βλεπέται συμβολικῆς σημασίας στὸν περιβάλλοντα κόσμο σὲ κἀνεὶ νὰ τονώσεται ἀπὸ ἓνα αἰθέριον ἐξαναγωγὸ καὶ ἀγαλλίασις [...] Ἀυτὴ εἶναι ἡ ἐπίδοσις ἐπὶνῶ μας, ὅταν μεταγλυπίζουμε τὸ ἐμπειρικὸ ἰδίωμα τῶν παρσιμάτων μετὰ ἀλληγοῖες, μύθους, χροισμοῖς, σχήματα λόγου καὶ μετὰ κῶλους ποιητικοῖς τῶπων. Οἱ ποιητῆς ἔτσι βέλσκονται ὑπὸ τὴν ἐπηρεασις τῆς ἐμπνευσις τῶν ἀρελευθεῶνων θεοῦ.¹⁸

Γιὰ τὸν Emerson, ἡ ἐκιστότητα διαμόρφωσις τῆς γλώσσας μετὰ καινοτομίες καὶ ἀμεσότητα εἶναι μὰ ἀξέστῆται ἀνασπρπότητα. Μόνον ἂν ἡ γλώσσα χρησιμοποιεῖται μετὰ συγκεκριμένους εἰκῶνες, ἡ γοσιφὴ γίνεται ἰδιωματικὴ καὶ συντρεῖ σ' ἓνα τλῆσιόμα τοῦ Θεοῦ. Ἐξιστίας ὁμοῦ αὐτῆς τῆς συγκεκριμενοποίησης τῆς εἰκῶνος, δημιουργεῖται μὰ ἀφοριστικὴ σὺλληψις τῆς σκέψης: ἡ γλώσσα ποῦ συνιστᾷ ὁ Emerson γίνεται ἀφοριστικὴ, δεδομένη, καὶ δημιουργεῖ μὰ μονιότητα. Ἀλλ' ἡ πρῶτη ἀπόφασις καὶ τὴν ἀποθανωκότητα, δηλαδὴ θὰ κινεῖται μετὰ καινοτυπίας ἀποκλίσις καὶ ἀσθροφίας-ἀφάσις. Καὶ ὁ Emerson ἐναρθεῖται τὴν ἐπίδοσις του σὲ κῆνον τὸν ποιητὴ ποῦ θὰ βρεῖ τὴ φωνὴ καὶ τὰ ἰδιώματά του — φωνὴ καὶ ἰδιώματα ὁλου τοῦ ἔθνους του.

16. CHAMBERS 1974, σ. 193.

17. BL, T. 2, σ. 49.

18. Ὁ.π., σσ. 326-27.

Ἀξιοσημείωτο εἶν' ἐπίσης στὸ δοκίμιο αὐτὸ τ' ὅτι ἐμπνεύεται τὶς ἀποφθεγές του κυριότατα στὴ λογοτεχνικὴ κριτικὴ μιᾶς ἐκατονταετίας κι ἀκόμα περισσότερο. Ὁ Edmund Wilson στὸ Κεφάλαιό του περὶ συμβολισμοῦ, στὸ *Κόσμος τοῦ Ἀ-ξέλ* (*Axel's Castle*, 1931), ὅπου ἀναφέρεται σὲ λογοτέχνες ὡς William Butler Yeats (1865-1939), ὁ Paul Valéry (1871-1945), ὁ T. S. Eliot (1888-1965), ὁ Marcel Proust (1871-1922), ὁ James Joyce (1882-1941) καὶ ἡ Gertrude Stein (1874-1946), συνοψίζει τὶς βραβεῖες ἀφές του δὲ διαφέρουσιν ἀπὸ τὶς ἀντίστοιχες ἐμπνευστικὲς ἀποφθεγές γιὰ τὸν ποιητῆ.

Ὁ Συμβολισμὸς [...] ἔπαινε νὰ κάνει τὴν ποιητὴ ἀκόμα περισσότερο ἀνθρώπου τῶν ἀσθένειων καὶ τῶν συγκινησιῶν τοῦ ἀτόμου ἀπὸ ὅσο ἦσαν στὸν Ρομαντισμὸ [...]. Ἡ δουλειὰ τοῦ ποιητῆ εἶναι νὰ βρεῖ, νὰ ἐφεύρει, ἐκείνη τὴν ιδιαίτερή γλώσσα ποῦ αὐτὴ καὶ μόνο θὰ μπορέσει νὰ ἐκφράσει τὴν προσωπικότητά του καὶ τὰ αἰσθήματά του. Μὰ τέτοια γλώσσα θὰ πρέπει νὰ χρησιμοποιηθεῖ συμβολικά: ἔκείνο ποῦ εἶναι τόσο ἐργασιότο, τόσο σταγμάσιο καὶ τόσο ἀόριστο, δὲν μπορεῖ νὰ μεταδοθεῖ στὸν ἀναγνώστη μὲ ἀμεση παραγωγή, ἀλλὰ μόνον μὲ μιὰ ὑπαντικτικὴ διαδοχὴ λέξεων καὶ εἰκότων [...]. Ὁ Συμβολισμὸς μπορεῖ νὰ δοθεῖ ὡς μιὰ ἀπόπειρα γρήγορης προσωπικῆς μέλεση μὲσῶν [...] γιὰ τὴν ἐπικοινωνία ποῦ ἰδιαιτέρως προσοικειωμένων αἰσθημάτων.¹⁹

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὸ συμβολισμό, καὶ ὁ λογοτεχνικός μου νεογινισμὸς (1915-1945) ἔχει σὰν πρότυπο του τὴν ἐμπνευστικὴ ἐνόηση στὴν τέχνη: ἀρχὴ κάνει μὲ τὴν ἀδωκευμένη φωνὴ τοῦ ποιητῆ, ποῦ σπειροειρῶς ἀναδιαβιβάζει τὴ διαφύλαξη τῆς γλώσσας καὶ τὴ σχέση της μὲ τὴν αἰσθητικότητά: παρακαλεῖ τὸν μοντέρνο ἀνθρώπο νὰ ἐξασφαλίσει χῶρο γιὰ ποιητὴ στὴ ζωὴ του· ἀπελευθερώνει τὸν ποιητὴ ἀπὸ τὸ λογοτεχνικὸ παζαζὶδόν του, καὶ δίνει ἀπὸ αὐτὸν ἐκείνο ποῦ φωνάζει μὲ τὸν περὶ φημο τίτλο του ὁ Ezra Pound (1885-1972): *Ἐνωστέριζέ το!* (*Make it new!*, 1934). Ἐπίσης προσοδεῖ ἐμφανιστὴν δημοσιογία: ἡ ποιητὴ ὁ ημιο υο γ ε ι τ α ι καὶ ἡ ἔννοια τῆς εἰκόνας ὡς δομὴ κυριαρχεῖ (εἰ κ ο ν ι ο μ ὶ σ). Ὁ μοντέρνος μὲς βλάπτει τὸν ποιητὴ ὡς ἀπομονωμένο άτομο στὴ νηοῦδα του καὶ μὲς στὴ γενικὴ ἀπο-ἔξωση καὶ εἰσαγωγή καθοδήγησης τῆς μοντέρνας κοινότητος. Ἡ ἀποδιαφύλαξη τῆς ἐπιχρῆς αὐτῆς δὲν ἀποφείνεται μὲ μιὰν ἀμυγή μαρτυρία γιὰ, ὅπως γράφει ὁ William Carlos Williams (1883-1963), «Κανένας γιὰ νὰ πιστοποιήσει τὰ συμβαίνοντα καὶ νὰ τὰ διαρθρώσει / Κανένας γιὰ νὰ δόξησῃ τ' αὐτοκίνητο» (No one to witness and adjust / No one to drive the car).

19. Wilson 1964, σσ. 23-24 ἢ παρῶθεν ἀπὸ τὴ μὴφ. Σπύρου Ἡλιουοῦλου, σσ. 24-26. Ὁ-Σοφίος Σκουλιούκη ἀπὸ τὸν ὄκο «Gautenberg».

Ἐπιπλέον ὁ μοντέρνος στρέφει ἔναντὶ τὴν ἀναγῆτηση μιᾶς ὑπερβαστικῆς ἐμπειρίας, κἀποῦ ἀξίων, μιᾶς καινοτομίας μωβολογίας, ἐπιχρῶντας ἔτσι τὸν συν-εντικὸ του ἴσο μὲ τὸν ἐμπνευστικό. Κατὰ τὸν Bloom, τὸ ἐμπνευστικὸ ὄραμα, ἡ Ἀντόχθουνη Τάση (Native Strain), ἐτίλει στὴν ποιητὴν συγγένων Ἀμερικανῶν ποιητῶν. Ἀπὸ τὴ θάλασσα τῶν ἐμπνευστικῶν «Ποιητῶν ἀναδύονται, στ' ἀλήθεια, διάφοροι – καὶ μετεξέ- τους ἀοιμαστοι – ποιητές ὡς ἡ Dickinson, ὁ Whitman, ὁ Thoreau, ὁ Jones Very (1813-1880), ὁ Frederick Goddard Turckman (1821-1873), ποῦ συνήθως συνεξεδί-συνε μετὰ τὸν ἀκόμο τοῦ ἀμερικανικοῦ δημοσιογιστοῦ ὁ-πον ἀνάγεται καὶ ὁ ἐμπνευστικός σημερα μέλιτος, κατὰ τὸ καθιερωμένο ἀεδοκιν-κό σχῆμα, ὁ ἀμερικανικός γοιματισμὸς καὶ ὁ ἐμπνευστικός, ὅσον ἀφορῶν στὴν ποιητὴ, δὲ διαφέρουσιν.

Στὴν Ἀμερικὴ προφήτης τῆς ἔθνικης ποιητικῆς αἰσθητικότητος ὑπῆρξε ὁ γενιω-δὸς τοῦ Κόνωορντ ποῦ, στὰ διακριτικά μωστῆρα τῶν διακηρύξεων καὶ τῆς ἴδιο-συγγραφῆς του, προεδικάζε γοιματιστικὰ τῆς λογοτεχνίας ἑνὸς αἰῶνα.²⁰

6.4. Ἡ Ἐπιρροὴ τοῦ Emerson στὰ Ἀμερικανικά Τράμματα

Ὁ Matthew Arnold πιστεύει ὅτι κανένα εἶδος γοιματιστοῦ λόγου δὲν εἶχε μεγαλύτερη ἐπίδωση στὸ 19. αἰῶνα ἀπὸ κείνο τοῦ Emerson. Ἀντιθέτως, οἱ Wilhelm καὶ Perry πιστεύουν ὅτι ἡ φῆμη του μεγάλωσε στὸν 20. αἰῶνα.

Ἄφθονο, διάσπαρτο καὶ ποσοτικό σὲ κάθε ἐνδιαφερόμενο, εἶναι οἱ ἐπιπνευστικοὶ γοιματισμοί γιὰ τὸ ρόλο ποῦ ἔπαιξε ὁ Emerson στὴν ἀμερικανικὴ λογοτεχνία. Θεωρεῖται «πατέρας τῆς Ἀμερικανικῆς λογοτεχνίας»²¹ ἢ περιγράφεται ὡς «ἡνω-μότερη συγγενική παρουσία τοῦ αἰῶνα»²² καὶ ὁ ὄρος «ἐμπνευστικὴ κληρονομιά»²³ εἶχε ἤδη καθιερωθεῖ. Στὴν περιφημὴ Ἀρθολογία τῶν ἐκδόσεων «Norton» – ἔργον καὶ ἀναγνωρισμένο ἐργαεῖο σπουδῆς γιὰ τὴν ἀγγλόφωνη φιλοσοφία – νὰ πῶς ἐκτί-θηται τὸ καταστάλαγμα τῆς γοιματιστικῆς σχέσης μὲ τὴν ἐπιρροὴ ποῦ δέχτηκε ἡ λογοτεχνία ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Emerson:

Καὶ στὴ λογοτεχνία καὶ στὴ φιλοσοφία, αὐτὸς ὁ συμβεβητικὸς ἀνθρωπος ἔγνε ὁ Ἀ-μερικανὸς συγγενικός μὲ τὸν ὄκο ὁ κάθε σηματισκὸς συγγενικός του καιροῦ του ἔργου ν' ἀνομιμαστῆθαι. Ἀπὸ τὴ μὴ μεριά ὁ Melville ἀντιόρασε τόσο ἐξθρικά πρὸς τὴν αἰσθητικὴν πτυχή τῆς ἐμπνευστικῆς σχέσης, ὅστε νὰ τὸν στασιάζει στὸν Ἀ-

20. Bloom 1976, σ. 246.

21. A.A.V., 1989, σ. 791.

22. Bloom 1974, σ. 131.

παρέδωκε του *[The Confidence-Man, 1857]* ως σπουδαίο 'Αμερικανό με αντιασθεθιο-παινό φιλσοσοφία. 'Από την άλλη, γωός την έμπνευση του Emerson, τά κείμενα του Thoreau θά ήταν άδανάθηρα και ή σπουδαία ποίηση του Whitman δεν θά είχε ποτέ γκαφτεί. 'Η συγγόμενη έπιρροή του Emerson στους 'Αμερικανούς συγγραφείς του 20. αιώνα διακρίνεται σέ άριθμους παραλλαγές, μεταξύ συγγραφέων τόσο δια-φορετικών όσο ο Theodore Dreiser [1871-1945], ο Robert Frost [1875-1963], ο Wal-lace Stevens [1879-1955], ο συννομάματός του Ralph Waldo Ellison [γέν. 1914] και ο A.R. Ammons [γέν. 1926].²⁴

'Όπως ο κατάλογος των συγγραφέων που έπιρρεστοίκαν άπό τον Emerson, και ιδιαιτερα άπό τον «Ποιητή» του, είναι πολύ μεγαλύτερος. 'Ο Albert Gelpi πει-λάφει τον Emerson ως «πηγή» διάκληρης τάσης στην άμερικανική ποίηση:

'Τους ό Emerson νά μήν παραμαποιοούσε αυτό που διακρίνυτε, αλλά ή σπου-δαίοτητά του βλίσκεται στο γεγονός ότι έξέθεσε τίς άρχές και άρχες τους παραμα-ποιοούς στο Λόγο [...]. 'Ο Emerson είναι ή πηγή της έμπνευσης των περισοστέων ποιητών, ίσως πολύ περισσότερο άπό όσο οι ίδιοι παραδέχονται, και ίσως περι-ούτερο και άπ' αυτό που πρόβλεψε ό ίδιος ό Emerson.²⁵

Πρώτος λοιπόν ό Walt Whitman, που ήθελεμένα υίοθετεί τή φωνή και τον γόλο του προποδού 'Αμερικανού ποιητή. Άνταποκαλείται «ποιητής του άνω όν-θούλου» που έμνεύεται και ήμνει τό έμπνευμα των αισθήσεων, τό συρρασμα πνε-ματος και σάγκας. «Άντονομμοποιείται» μέ την άμοιολία ένωση και των δύο φύλων, και ό τοκετός του —τά φύλλα της *Χλόης*— έκφραδέεται μέ τον έλευθερο στίχο, τήν άνοχητή μορφή, τή δόνηση κάθε είδους λέξεων μέ άπελευθερωτική λειτουργία.

Άκολουθεί ό Robert Frost, που βλίσκει στη φύση μυστικές δυνάμεις και μίαν ά-κατάλεγητη πνευνοιακή είδαμονία. Δίνει έμφαση στον άφθάλο του ποιητή και στις προφητικές ίκανότητες που τον κατεθέθων τον άνηγνώστη σέ ύπερβατικές έμπειρίες. 'Η ποιητική του συνοψίζεται: «'Η ποίηση είναι άνωταραγωγή των τό-νων της καθημερωής ήμλιάς».

'Ο Wallace Stevens έπασχώνει βέβαια Έναν μονοχό σέ κόσμο έπιτότων, όμως είναι και γνώστης των αισθήσεων και των αισθημάτων. 'Η ποίηση του έπιχειεί νά μεταμορφώσει ό,τι γίνεται άντιληπτό άπό τίς αισθήσεις σ' αυτό που σολογιέεται ό νοός. 'Η κάθε λέξη του είναι άποκαλυπτική, ύποβλητική, εϊέλαικη, ματαίει στον κόσμο τής τελείας μεταφοράς, και μίς δίνει την αίσθηση ότι κάθε στίχος του είναι μοναδικός, έμπειρικός, τέλετογνικός, έχοντας ξεφάνει ώρτοσο άπό τή λιτρεία μίς παραδόσης.

24. ΛΑ.Ψ. 1989, σ. 899.

25. GELPI 1974, σσ. 169-70.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Κι άκόμα κι άλλου: ό Ezra Pound και ό William Carlos Williams, καινοτομώντας στο γούθο του στίχου —του έλεύθερου στίχου—, μέ την άνδρα ως μέτρο (*breath units*) ό e. e. cummings (1894-1962), μέ τίς συντακτικές άνωταρες, μέ τή βλωμα-τική φόρση της τυπογραφίας και της στίξης: ό Charles Olson (1910-1970), μέ τήν «προβολική ποίηση» (*projective verse*) και την έμμονη στη γεωγραφική ύπόσταση του γούθου· ή Denise Levertov (γέν. 1923), μέ την όργανική μορφή και τό άποκα-λυπτικό κείμενο της έμπειρίας της: ό Robert Duncan (1919-1988), μέ τή γοητεία του μύθου και του μυστικισμού: ό Allen Ginsberg (γέν. 1926) και ό Hart Crane μέ τους όρφακούς ύμνους και τό όδομαίο του *Εγώ*: ό Robinson Jeffers (1887-1962), μέ τό προφητικό πνεύμα του: ό William Everson (γέν. 1912), μέ τή συγγώνηση της χριστιανικής θεολογίας και της γεωμετρικής ψυχολογίας: ή Maxime Kumin (γέν. 1925), μέ τά σύμβολά της που έκφράζουν τον πόθο γιά ύπέγβαση: ό John Ashberry (γέν. 1927), μέ τή γεωμετρική του περιπέση ότι ή ποίηση μπορεί (και πρέπει) νά περιλάβει τά πάντα, ν' άνωξωσωνήσει τά σπερσορτα, νά κλίπει πλάξη τήν έμπεσο-νική φιλοσοφία: ό Gary Snyder (γέν. 1930), μέ τή διαρκή του ήνοίληση μίς άγ-ξένοης ταυτοσης άνθρώπου και φύσης: ή Gwendolyn Brook (γέν. 1917) και ή Ad-rienne Rich (γέν. 1923), μέ τήν έγρήση ήλική και κοινωνικοπολιτική σνείδηση και μέ τήν άδάκοση άνησυχία τους γιά τό ξεπεράσμα της πολιτικής πρακτικής σέ παρκόμα κλίμακα κι όμοι οι 'Αμερικανοί ποιητές που συνεχίς ψάχνουν νέες μορφές ποίησης στην ένώγενή αλλά και ύπερβατική διαδίααία της φυσικής έξέ-λιξης. 'Ο Robert Frost θεωρεί είδικότερα τον Emerson έναν άπό τους πιο σπου-δαίους 'Αμερικανούς, μαζί μέ τον George Washington, τον Thomas Jefferson και τον Abraham Lincoln: «'Τά παρωτάνω όνόματα κολοφορούν σ' όλο τον κόσμο. 'Η έμβλάδα τους δεν είναι τοιακή. 'Ο Emerson έχει καταχωριστεί ως ποιητικός φλό-σοφος, ή ως φιλοσοφικός ποιητής — τό άγατημένο μου είδος».²⁶

'Η έπιρροή που άσκησε ό Emerson στον συγγραφέας διαφάνει άπό τή σνιηβι-σμήτη άποδεικνύεται μοναδική στο είδος της. 'Ο William E. Bridges πιστεύει ότι, ένώ ή έπιρροή του είναι κοινή γιά όλους, δέν έχει τό ίδιο άποτέλεσμα σέ διαφερε-τικούς συγγραφείς, και ότι ό Emerson δέ θά μπορούσε ό ίδιος νά γράψει αυτό που έπιρροή του δέχτηκαν την έπίδρασή του (ό Bridges άνωφέρει ένδεικτικά τίς πρε-τίψεις του Thoreau και του Whitman). 'Ο Bloom διαβλίσκει στο έργο του Em-erson τήν κρυπτοση πηγή έπιρροών γιά τά άμερικανικά γράμματα, τήν πιο διαβρο-τική — και μάλιστα τό έπαινει γ' αυτό άκείβως:

26. FROST 1962, σ. 12.

Όμως, η επιρροή δεν όφείλεται στην ποιότητα αλλά στη γρηγορή διεξοργία του Emerson. Πρόκειται για έναν προώμο θεολογικό της εποχής της αμερικανικής γοφής. Απο την έποχή του μέχρι τη δική μας οι Αμερικανοί συγγραφείς είτε στην παράδοση του έγκαιου ή σε μισόν αντι-παράδοση [counter-tradition] που προέχεται πάλι απ' αυτόν.²⁷

Ένας τρίτος κριτικός, ό Matthew Arnold, που ήγήθηκε διάλογος — όπως μιλάς σημειάσαμε — κριτικής στάσης, φιλολόγος όνι, ενώ όέ θά βρούμε στην Emerson «ένα σπουδαίο ποιητή, ένα σπουδαίο συγγραφέα, ένα σπουδαίο φιλόσοφο», παραμέλει αυτός ό «φιλόσοφος και παραστάτης όλων εκείνων που ζούν με τό απειμα». ²⁸

Ό καλύτερος ίσως τρόπος για να ξεπείσουμε αυτή την πλειυά του Emerson, είναι να αναφερόμαστε στον Whitman. Στη δευτεγή έκδοση των *φύλλων Χλόης* (1856) ό Whitman συμπεριέλαβε ένα άνοιχτό γράμμα προς τον Emerson, όπου άναφέρεται και στη σημαντική επιρροή που δέχτηκε απ' αυτόν. Ή χαρακτηριστικώτερη όμως έκθεση της επιρροής τούτης παχέγεται από τον Whitman στην ήμερολογιακή σημείαση που κάπρισε την 10. Οκτωβρίου 1881:

... Κατά τη διάρκεια των δύο όχων, εκείνος ήταν ό όμιλητής κι ενώ ό έκδοστής [...] Κάθε σημείο στα λεγόμενά του ήταν άνωταότατο. Καμία κλίση δικαστή όέν ήπηρε όσο έμπροστατοιμένη ή από περσιική όέν άκουσα ποτέ πρόγνμματα τόσο καθολάμενα — κι όστεγα φούντωσε μέσα στην ψυχή μου μία καθαρή και άάόθητη έπιφάνση να τά παρακούσω δια και ν' άκαλοούήσω τό δικό μου όροδο. «Τί έχεις να πεις για όα' αυτό;» με ώπρισε ό Emerson στο τέλος. «Μονώχα πώς; ενώ όέ πρωώ να βρω τις άπαντήσεις; μου φαίνεται από άνετο να έμμείνω στη δικιά μου θεωρία και να ή σπριξέω με δικιά μου παραδείγματα, του άπέντηρα με έλαχέινενα.»²⁹

Ό Emerson, λοιπόν, όέν έπηρεάσε τον ποιητή Whitman ός δόκτορας, ός πούότυπο συγγραφέα και, όπως μετρηθεί τό παραπάνω παράδειγμα, ό Whitman όέν άκαλούθησε τό παράδειγμά του. Ό Arnold, ό Bloom και ό Bridges έχουν δικίο να ήποστηρίξουν ότι, ό Emerson ήπηρε ό έμπνευστής των συγγραφέων και όχι, ένα διακρίτερο πρότυπο έργου με μιμητές. Ό Whitman θεωρεί τον Emerson ά άόω γό του πνεύματός: «Στην βράδιά, στην βράδιά, όόότου ό Emerson μ' έφερε σε σημείο βασισόν». Όμως, ενώ αυτή ή έκδοχή της επιρροής του Emerson είναι άναμφίβολα σωστή, παραμένει άνεπείρητη: παραλείπει τη σπουδαία ένσυνώνω πολιτιστική διάσταση του Emerson. Ή ούσιαστικώτερη παρτίβωσή του στις δημιουργικές συνειδήσεις συνίσταται στη νέα και άκαχάριστη είκόνα του άμερικανικού χαρακτήρα.

27. Bloom 1986, σ. 1.

28. Wicher 1962, σ. v.

29. AA.VV. 1989, σ. 2112.

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ.

Και, υπό την προοπτική αυτή, άποταεί τον πρώτο φιλόσοφο της αμερικανικής ηραματίας.

Ό Emerson διαμόρφωσε μία παρουσιόδοστη παράσταση του άμερικανικού χαρακτήρα, ήποστηλώνοντάς τη μάλα και ήθικιά:

Ό παλιός μύθος περιλάει μία ύπέρση και πάντοτε νέα άλήθεια: πώς ό Άνθρωπος με κάποιο ήλατερο γνώριμα του ή με κάποια του ήκανότητα ήτάξει μέσα στον κάθε άνθρωπο χωριστά και πώς πρέπει να πάρομε διάκλιση την κοινωνία για να γνωρίσουμε άκέραιο τον Άνθρωπο. Ό Άνθρωπος όέν είναι άγρότης μονώχα, δόκτορας ή μηχανικός, με είναι δια άνωμένα μαζί.³⁰

Ό Emerson ήπηρε πρόγμια ό «Ένας Άνθρωπος — παρόν στον κάθε άνθρωπο χωριστά», ένας πολιτιστικός σπότερης ήδων από παλιούς τομείς δραστηριότητας του άπλου άθρόωπου. Ό Eric W. Carlson έπρε όνι ό Emerson «ένεγκμινσε με μενώνη φαντασία τις άντιλήψεις της εποχής του». ³¹ Ό John Dewey θεωρεί όνι έπανάφεσε στον άπλο άνθρωπο δια εκείνα που, στο όνομα μιας θεοχείας, μιας φιλοσοφίας, μιας τέχνης και μιας ήθικής, τά είχαν καταργώσει, χειρογώνοντες την κοινή παράκατόθηκη. ³² Ό William A. Gilman πιστεύει όνι ό Emerson «άναόητοσε στην έποχή του έπηρεύσεις για μία δώναση στην κοινωνία, στο νόι, στην έπιστήμη και στο σύμπαν, τόσο έντητα όσο και ό Henry Adams [1838-1918] μία γενιά μετά». ³³ Έπίσης ό Stephen Whicher είδε τον Emerson ός σπουδοπόδο στη σύνθεση των έπιμειούς ό οματισμών.³⁴

Αίτη ή ένοσίθηση των όγματιόμων ήπριγει ός είκόνα ή μεταφορά και στον «Ποιητή» και σε άλλα κείμενα του Emerson, ός άκαγια κατανόηση της «ήθικης φαντασίας» του, της ήλατέρης εκείνης ήκανότητας, που είχε άνωγνώσει στον έσοτό του, νεσός άκόμα, στις 18 Απριλίου του 1824. Και όταν μιλάμε για μία φαντασία «ήθικη» όέν πρέπει να ήνοούμε κατ' άποκρίστικότητα θεοχαστική, αλλά μία σύνθεση από θεοχαστικές, ποιητικές και ήλου είδους παρομήσεις.

30. Bl. τ. 2, σσ. 90-91.

31. Carlson 1979, σ. xx.

32. Dewey 1962, σ. 28.

33. Gilman 1965, σ. xiv.

34. Wicher 1962, σ. vii (άκρη μου ή ύπογνώμηση).